

Sygn. akt V CSK 479/10

POSTANOWIENIE

Dnia 13 października 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Irena Gromska-Szuster (przewodniczący)

SSN Kazimierz Zawada

SSA Roman Dziczek (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku Krystyny L.

przy uczestnictwie Wiesławy H.

o podział majątku wspólnego,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 13 października 2011 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawczynie od postanowienia Sądu Okręgowego

z dnia 30 marca 2010 r.,

oddala skargę kasacyjną.

Uzasadnienie

Postanowieniem z dnia 15 października 2009 r. Sąd Rejonowy ustalił, że w skład majątku wspólnego Andrzeja L. i Wiesławy H. wchodzi spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego położonego we W. przy ul. C. [...] znajdujące się w zasobach Spółdzielni Mieszkaniowej „C.” we W. o wartości 230 460 zł; ustalił, że udziały małżonków w majątku wspólnym były równe; dokonał podziału majątku wspólnego byłych małżonków w ten sposób, że opisane wyżej prawo przyznał Krystynie L. oraz zasądził od niej na rzecz Wiesławy H. spłatę w kwocie 115 230 zł płatną w terminie 6 miesięcy od uprawomocnienia się postanowienia wraz z ustawowymi odsetkami na wypadek opóźnienia w zapłacie; orzekł w przedmiocie nakładów z majątku odrębnego Andrzeja L. na majątek wspólny oraz o kosztach postępowania. Sąd ten ustalił, że małżeństwo Andrzeja L. i Wiesławy H. trwało od 19 lipca 1969 r. do 1978 r. Małżonkowie nabyli spółdzielcze lokatorskie prawo do lokalu mieszkalnego położonego we W. przy ul. C. [...] znajdujące się w zasobach Spółdzielni Mieszkaniowej „C.” we W. na podstawie przydziału z dnia 8 grudnia 1972 r. Prawo to zostało przekształcone w spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu uchwałą Spółdzielni z dnia 11 stycznia 1983 r. Uzupełniającej wpłaty z tytułu przekształcenia prawa do lokalu dokonał Andrzej L. W drugiej połowie lat dziewięćdziesiątych mieszkanie było remontowane na zlecenie Andrzeja L.

Według Sądu Rejonowego nie ulegało wątpliwości, że prawo lokatorskie przyznano małżonkom w czasie trwania ich małżeństwa. Natomiast w zakresie skutków przekształcenia tego prawa po rozwodzie Sąd ten odwołał się do art. 386 § 6 k.p.c. oraz do związania oceną prawną Sądu Okręgowego w W. wyrażoną w postanowieniu z 9 kwietnia 2009 r. i przyjął, że powstałe w wyniku przekształcenia wspólnego prawa, prawo własnościowe również wchodziło do majątku wspólnego. Wartość tego prawa ustalono na podstawie opinii biegłej sądowej, a podziału dokonano odwołując się do art. 212 § 2 k.c. w zw. z art. 1035 k.c. i art. 46 k.r.o. Jednocześnie Sąd ten dokonał rozliczenia nakładów z majątku odrębnego Andrzeja L. na majątek wspólny, przywołując przepisy art. 207 k.c. w zw. z art. 1035 k.c. w zw. z art. 45 k.r.o. i art. 46 k.r.o. O kosztach postępowania Sąd Rejonowy orzekł na podstawie art. 520 § 1 k.p.c.

Na skutek apelacji wnioskodawczyni Sąd Okręgowy postanowieniem z 30 marca 2010 r. zmienił postanowienie Sądu Rejonowego w punktach IV – VI w ten sposób, że zasądzoną od wnioskodawczyni na rzecz uczestniczki spłatę obniżył do kwoty 75 436 zł, ustalił, że nakład z majątku odrębnego Andrzeja L. na majątek wspólny wyniósł 73 567,83 zł oraz oddalił apelację dalej idącą i orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego. Odnosząc się do zarzutu apelacji wadliwego ustalenia, że spółdzielcze prawo do lokalu mieszkalnego stanowiło przedmiot majątku wspólnego Andrzeja L. i uczestniczki Sąd Okręgowy przywołał treść art. 386 § 6 k.p.c. i stwierdził, że Sąd Rejonowy był związany stanowiskiem wyrażonym przez Sąd Okręgowy w postanowieniu z 9 kwietnia 2009 r. i że to stanowisko wiązało również Sąd przy rozpoznawaniu apelacji. Uznał w tej sytuacji za zbędne szczegółowe odnoszenie się do tego zarzutu apelacji, kontestującego to ustalenie, poprzestając na odwołaniu się do treści wskazanego wyżej postanowienia. Uwzględnił natomiast apelację w części odnoszącej się do sposobu rozliczenia nakładów dokonanych przez Andrzeja L. z jego majątku odrębnego na majątek wspólny uznając, że doszło w tym zakresie do naruszenia przez Sąd I instancji przepisów prawa materialnego – art. 45 k.r.o. Skutkowało to korektą ustaleń w tej części oraz obniżeniem należnej od wnioskodawczyni na rzecz uczestniczki, spłaty.

Postanowienie Sądu Okręgowego w całości zaskarżyła skargą kasacyjną wnioskodawczyni. Jako podstawy skargi kasacyjnej wskazała naruszenie prawa materialnego: art. 215 § 1 - § 3 w zw. z art. 216 § 1 ustawy z 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze (Dz. U. z 2003 r. Nr 188, poz. 1848) w brzmieniu obowiązującym w dniu 11 stycznia 1983 r. oraz art. 31 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. Nr 9, poz. 59) w brzmieniu obowiązującym w latach 1978 – 1983, a także naruszenie przepisów postępowania – art. 328 § 2 k.p.c. i art. 51 k.p.c. w zw. z art. 49 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Odnosząc się w pierwszym rzędzie do zarzutów skargi kasacyjnej wskazujących na naruszenie przepisów postępowania: art. 328 § 2 k.p.c. oraz art. 51 k.p.c. w zw. z art. 49 k.p.c., stwierdzić należy, że nie są one usprawiedliwione. Jakkolwiek bowiem przesądzone zostało w orzecznictwie Sądu

Najwyższego, że nie jest wykluczone oparcie skargi kasacyjnej na zarzucie naruszenia art. 328 § 2 k.p.c., jednak wymaga to wykazania, że wskutek wadliwości uzasadnienia zaskarżone orzeczenie nie poddaje się kontroli kasacyjnej; innymi słowy, gdy uniemożliwia Sądowi Najwyższemu sprawdzenie trafności orzeczenia (zob. m.in.: wyroki SN z dnia 11 maja 2000 r., I CKN 272/00, niepubl. oraz z 13 maja 1997 r., II CKN 112/97, Lex nr 393855; także postanowienie SN z 21 listopada 2001 r., I CKN 185/01, Lex nr 52726). Tymczasem nie było tak w sprawie niniejszej. Sąd Okręgowy akceptując za Sądem Rejonowym ustalenie, że w skład majątku wspólnego wchodziło spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego przy ul. C. [...] we W. odwołał się do wskazań i oceny prawnej poczynionych w postanowieniu Sądu Okręgowego z dnia 9 kwietnia 2009 r. oraz do związania wynikającego z art. 386 § 6 k.p.c., uznając za zbędne przytaczanie zaprezentowanego tam stanowiska w swym uzasadnieniu. Było to dostateczne, albowiem we wskazanym przez ten Sąd postanowieniu (jego uzasadnieniu), została dokonana analiza zachowań i oświadczeń woli uczestniczki oraz Andrzeja L. w okresie poprzedzającym przekształcenie przysługującego byłym małżonkom lokatorskiego prawa do lokalu na prawo własnościowe oraz w dacie przekształcenia tego prawa, skonkludowane ustaleniem, że oboje byli małżonkowie wspólnie zdecydowali o przekształceniu prawa oraz oceną prawną, odwołującą się do art. 219 Prawa spółdzielczego, że skutkiem dokonanego przekształcenia było wejście spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego w skład majątku wspólnego, pomimo podjęcia uchwały przez zarząd spółdzielni po ustaniu małżeństwa.

Z kolei co do zarzutu naruszenia art. 51 k.p.c. w zw. z art. 49 k.p.c. dość zauważyć, że skarżąca nie wskazała żadnych okoliczności, poza dopuszczonymi przez przepisy kodeksu postępowania cywilnego, z których miałyby wynikać, że zachodzą uzasadnione wątpliwości co bezstronności Sędziego Referenta orzekającego w sprawie zakończonej zaskarżonym skargą kasacyjną, postanowieniem. Takiej okoliczności nie stanowił udział tego Sędziego w wydawaniu przez Sąd Okręgowy postanowienia z dnia 9 kwietnia 2009 r., skoro niezależnie od składu sędziowskiego Sądu II instancji ponownie rozpoznającego sprawę, byłby on związany wskazaniem co do dalszego toku sprawy i oceną

prawną zawartą w tym postanowieniu, stosownie do art. 386 § 6 k.p.c. Sama więc ta okoliczność nie mogła być relewantna w świetle art. 49 k.p.c. i nie obowiązała Sędziego, aby zawiadomił Sąd Okręgowy o zachodzącej podstawie swego wyłączenia, skoro ta nie istniała.

Również podniesione w skardze kasacyjnej zarzuty naruszenia prawa materialnego nie okazały się usprawiedliwione.

Odnosząc się do zarzutu naruszenia art. 215 § 1 – 3 w zw. z art. z art. 216 § 1 ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze, w brzmieniu z dnia 11 stycznia 1983 r. (Dz. U. z 1982 r. Nr 30, poz. 210 – dalej „Pr. spółdz.”) stwierdzić należy przede wszystkim, że przepis art. 215 § 1 Pr. spółdz. statuował zasadę, że spółdzielcze prawo do lokalu mieszkalnego może należeć tylko do jednej osoby albo do małżonków, która jednak nie ma charakteru bezwzględnego, ale doznaje wyjątku, w powołanym w skardze kasacyjnej art. 216 § 1 Pr. spółdzielczego. Mianowicie, w myśl tego ostatniego przepisu, po ustaniu małżeństwa wskutek rozvodu lub unieważnienia małżeństwa małżonkowie powinni w terminie jednego roku zawiadomić spółdzielnię, któremu z nich przypadło spółdzielcze prawo do lokalu mieszkalnego, albo przedstawić dowód wszczęcia postępowania sądowego o podział tego prawa. Małżonek nie będący członkiem spółdzielni powinien złożyć deklarację członkowską w terminie trzech miesięcy od dnia, w którym przypadło mu to prawo. Innymi słowy, esencjonalna treść tego przepisu, odnoszona do skutków ustania małżeństwa wskutek orzeczenia rozvodu oraz bytu spółdzielczego prawa do lokalu oznacza, że po ustaniu wspólności ustawowej prawo to nadal należy do obojga byłych małżonków, z tym, że stosuje się do tego prawa odpowiednio przepisy o współwłasności w częściach ułamkowych (art. 42 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego w brzmieniu obowiązującym w latach 1978 – 83, Dz. U z 1964 r. Nr 9, poz. 59 – dalej „k.r.o.”). A zatem, wbrew wywodom skargi kasacyjnej, ówczesne Pr. spółdzielcze dopuszczało odstępstwo od reguły wyrażonej w art. 215 Pr. spółdzielczego, nakazując jedynie w powołanym w skardze kasacyjnej przepisie art. 216 § 1 Pr. spółdz. oraz w jego § 2, dokonanie podziału tego prawa, z możliwą sankcją w postaci podjęcia przez spółdzielnię uchwały o jego wygaśnięciu.

Problematyka funkcjonowania spółdzielczych praw do lokali po rozwodzie oraz przekształceń prawa lokatorskiego we własnościowe była przedmiotem wypowiedzi Sądu Najwyższego już pod rządami ustawy z dnia 17 lutego 1961 r. o spółdzielniach i ich związkach (Dz. U. Nr 12, poz. 61 ze zm. – dalej „ustawa o spółdzielniach”). W zakresie istotnym w sprawie dość odwołać się do uchwały pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 30 listopada 1974 r. (III CZP 1/74, OSNCP z 1975, poz. 37) oraz uzasadnienia uchwały z dnia 11 lipca 1983 r. (III CZP 28/83, OSNC 1984 Nr 2-3, poz. 25). W tym ostatnim orzeczeniu Sąd Najwyższy zwrócił uwagę, że spółdzielcze prawo do lokalu, zarówno lokatorskie, jak i własnościowe, które w czasie trwania małżeńskiej wspólności ustawowej było objęte tą wspólnością, pozostaje również po ustaniu wspólności ustawowej nadal przedmiotem majątku wspólnego, aż do podziału tego majątku. Z tym, że po ustaniu wspólności ustawowej ma do wspólnego majątku, a więc także do spółdzielczego prawa do lokalu, zastosowanie art. 42 k.r.o., a w konsekwencji – w zakresie rozporządzania wspólnym prawem oraz innych czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu – art. 199 k.c., który wymaga zgody wszystkich współwłaścicieli. Odpowiednie jego zastosowanie do czynności związanych ze wspólnym spółdzielczym prawem do lokalu oznacza, że w okresie od chwili ustania wspólności ustawowej do chwili podziału objętego nią majątku, czynności w stosunku do spółdzielczego prawa do lokalu, przekraczające zakres zwykłego zarządu, wymagają zgodnego współdziałania byłych małżonków.

Powyższe stanowisko zachowało aktualność po rządami Pr. spółdzielczego, z tą wszakże korektą, że zostało ugruntowane zapisami tej ustawy – unormowaniem art. 216 § 1 i art. 219 Pr. spółdz. (który wprowadzał uprawnienie – roszczenie, do przekształcenia lokatorskiego prawa do lokalu, na prawo własnościowe), odczytywanymi w związku z art. 42 k.r.o. i – stosowanym odpowiednio, art. 199 k.c. (por. także uchwała SN z dnia 4 kwietnia 1990 r., III CZP 10/90, LEX nr 9021 oraz wyrok SN z dnia 6 maja 2011 r., II CSK 410/10, nie publ.).

W stanie faktycznym sprawy niniejszej, do przekształcenia spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu na prawo własnościowe doszło w ramach uzgodnień pomiędzy byłymi małżonkami, a przed podziałem prawa lokatorskiego. W tych warunkach, przekształcenie spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu nabytego

przez oboje małżonków pod rządami ustawy o spółdzielniach na prawo własnościowe, dokonane po rozwodzie i po wejściu w życie ustawy Prawo spółdzielcze, za obopólną zgodą byłych małżonków, miało ten skutek, że tak nabyte spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu weszło do majątku wspólnego byłych małżonków.

Wbrew więc zarzutom skargi kasacyjnej, Sąd Okręgowy czyniąc tożsame ustalenie, nie naruszył przepisów art. 215 § 1 – 3 Pr. spółdz., które nie miały zastosowania w sprawie, ani art. 216 Pr. spółdz., którego wprowadzie nie powołał, ale którego nie naruszył, zasadnie przyjmując, że przekształcenie prawa lokatorskiego na własnościowe, dokonane w warunkach uprawnienia z art. 219 Pr. spółdz., odnosi się również do byłych małżonków po rozwodzie, którzy nie dokonali podziału lokatorskiego prawa do lokalu.

W świetle powyższego stanowiska za oczywiście nieuzasadniony należało uznać także zarzut naruszenia art. 31 k.r.o. w brzmieniu z lat 1978 – 83, skoro nie miał on zastosowania po rozwodzie orzeczonym w 1978 r. i po ustaniu wspólności ustawowej (wskutek rozwodu); do majątku wspólnego byłych małżonków (obejmującego lokatorskie prawo do lokalu), w tym do przekształceń tego prawa na prawo własnościowe, miał zastosowanie art. 42 kro oraz przepisy wskazane w uwagach powyższych.

Z tych względów, wobec uznania, że zarzuty skargi kasacyjnej nie miały usprawiedliwionych podstaw, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.